

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำ
ในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอุทัยธานี

BUDDHA-DHAMMA INTEGRATION OF INTELLIGENCE LEADERSHIP FOR
SANGHA ADMINISTRATION OF UTHAITHANI

พระครูอุเทศธรรมสาทิส (อดิศักดิ์ อชีโต)

ดุขฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๕

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำ
ในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอุทัยธานี

พระครูอุเทศธรรมสาทิส (อดิศักดิ์ อชีโต)

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Buddha-Dhamma Integration of Intelligence Leadership for
Sangha Administration of Uthaithani

Phrakru UthesThammasathit (Adisak Ajito)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2022

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับคุณูปการ
เรื่อง "การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดอุทัยธานี"
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
เชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ. ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบคุณูปการ

ประธานกรรมการ
(พระเมธีวินัยรส, รศ. ดร.)

กรรมการ
(ผศ. ดร. อภัย สติมัน)

กรรมการ
(พระอุดมสหอินายก, รศ. ดร.)

กรรมการ
(พระเมธีธรรมอาจารย์, รศ. ดร.)

กรรมการ
(พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร.)

คณะกรรมการควบคุมคุณูปการ

พระเมธีธรรมอาจารย์, รศ. ดร. ประธานกรรมการ
พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร. กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูอุเทศธรรมสาทิส)

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์

ชื่อคุณิพนธ์ : การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำในการปกครองคณะ
สงฆ์จังหวัดอุทัยธานี

ผู้วิจัย : พระครูอุเทศธรรมสาทิส

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์

: พระเมธีธรรมาจารย์, รศ. ดร., พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา), วท.ม.
(การจัดการสิ่งแวดล้อม), รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)

: พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร., พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ),
พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๔ กันยายน ๒๕๖๕

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในการปกครองของ
พระสังฆาธิการในจังหวัดอุทัยธานี ๒. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างภาวะผู้นำในการ
ปกครองของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี ๓. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการ
เสริมสร้างภาวะผู้นำในการปกครองของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี
ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๗๓ รูป โดยใช้
แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติ
ที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูล
สำคัญ จำนวน ๑๘ รูปหรือคน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์
และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน ๑๒ รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ภาวะผู้นำในการปกครองของพระสังฆาธิการในจังหวัดอุทัยธานี ผลการวิเคราะห์เชิง
ปริมาณ พบว่า ภาวะผู้นำในการปกครองของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี ๗ ด้าน ภาพรวมอยู่ใน
ระดับมาก ($\bar{X}=๔.๒๓$, S.D.=๐.๕๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเปลี่ยนแปลง อยู่ใน
ระดับมาก ($\bar{X}=๔.๔๕$, S.D.=๐.๖๔) มีระดับความคิดเห็นที่สูงสุด และต่ำสุดคือ ด้านของการบริหาร
อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๗๔$, S.D.=๐.๕๖) ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ พบว่า ๑) ด้านการบริหาร
พระสังฆาธิการเป็นผู้มีความสามารถ คิดบวก สามารถนำทักษะด้านความคิดมาใช้ จะทำให้การ
บริหารจัดการและงานด้านปกครองมีความชัดเจนมาก ยิ่งขึ้น การวางแผน สั่งการ ตัดสินใจ และการ

แบ่งภาระความรับผิดชอบในการบริหารงานจะมีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ๒) ด้านจัดการความเสี่ยง การปกครองต้องมีแบบแผน มีการกำหนดนโยบาย มีการกำหนดกลยุทธ์ มีการติดตามประเมินผล การบริหารมีโครงสร้างที่ชัดเจน มีการติดตามประเมินผล ๓) ด้านผู้นำความรู้ การที่จะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปกครองการบริหารจัดการต้องมาจากความรู้ความสามารถของพระสังฆาธิการเอง ๔) ด้านการประสานงาน ทราบเป้าหมาย สร้างความสัมพันธ์ ประสานงาน เข้าได้กับทุกชนชั้น สร้างความไว้วางใจให้แก่ผู้ร่วมงาน เป็นการสร้างตนเองให้เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพในการปกครองบริหารจัดการเป้าหมายขององค์กรได้สำเร็จ ๕) ด้านการเปลี่ยนแปลง พระสังฆาธิการหรือผู้นำคณะสงฆ์ต้องเป็นผู้ที่เปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อให้งานที่วางแผนไว้ หรือเพื่อให้องค์กรสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ สามารถทำหน้าที่ได้ทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี ๖) ด้านนักพูด การพูดจาไพเราะ มีเหตุมีผล ถูกกาลเทศะ สื่อสารได้อย่างเข้าใจ พูดจามีเหตุผล ให้กำลังใจแก่ชาวพุทธ พูดจริงตามหลักธรรม ๗) ด้านแบบอย่างเพื่อการปกครองของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ คือ ทำตนเป็นแบบอย่างทุก ๆ ด้านเพื่อสร้างตนเป็นผู้นำด้านทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ที่ถูกต้อง มีทั้งความรู้ความสามารถเป็นแบบอย่างได้อย่างมีคุณภาพ

๒. หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างภาวะผู้นำในการปกครองของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานีหลักสี่ปรัสูตร ๗ ดังนี้ ๑) หลักอัมมัญญา คือ การนำหลักการรู้จักเหตุรู้ความจริงการนำหลักการรู้จักเหตุรู้ความจริง รู้หลักการแห่งเหตุผล การนำหลักรู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ ๒) หลักอัตถัญญา คือ รู้จักผล การนำหลักความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำตามหลักการปกครองนั้น ๆ ๓) หลักอัตถัญญา คือ การรู้จักตน การนำหลักความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำตามหลักการปกครองนั้น ๆ ๔) หลักมัตถัญญา คือ รู้จักประมาณ การนำหลักความรู้จักความพอดีในการสอยปัจจัย ๔ ๕) หลักกาลัญญา คือ รู้จักกาลเวลา การนำหลักกาลเวลาอันเหมาะสม จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสมกับการดำเนินงาน สถานการณ์ในเวลานั้น ๆ ๖) หลักปริสัญญญา คือ รู้จักชุมชน การนำหลักกริยาที่จะประพุดต่อชุมชนนั้น ว่าควรจะทำเนกิจการในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ ๗) หลักบุคคลปโรปรัญญา คือ รู้จักบุคคล การนำหลักความรู้จักความแตกต่างของบุคคลโดยอธยาศัย และใช้บุคคลให้เหมาะสมกับงาน

๓. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำในการปกครองของพระสังฆาธิการจังหวัดอุทัยธานี ด้วยสี่ปรัสูตร ๗ พบว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำในการปกครองของพระสังฆาธิการด้วยหลักสี่ปรัสูตรแต่ละด้านดังนี้ ๑) ด้านการบริหาร คือ การบริหารจัดการต้องอาศัยวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาช่วยในบริหารงาน การนำแนวคิด เกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหาร เป็นการสนับสนุนให้การบริหารงาน มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ๒) ด้านการจัดการความเสี่ยง คือ การวางแผนที่ดี วางนโยบาย ปฏิบัติติดตามอย่างชัดเจน

ติดตาม ประเมินผล ดูแลตน บริหารคน บริหารเวลา เป็นการลดความเสี่ยงได้ในอนาคตได้ ๓) ด้านผู้นำความรู้ คือ การศึกษา ฝึกฝน อบรม เรียนรู้ สั่งสอน ปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ๔) ด้านประสานงาน คือ การประสานงาน ติดต่อ สื่อสาร ควบคุม รับฟัง ยอมรับ ช่วยเหลือ ๕) ด้านการเปลี่ยนแปลง คือ การเป็นพระสังฆาธิการผู้นำคณะสงฆ์ต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นคนกล้าเปิดเผย เป็นคนที่เชื่อมั่นในคนอื่น ใช้คุณค่าเป็นแรงผลักดัน เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถที่จะเผชิญกับความสลับซับซ้อน และเป็นผู้มองการณ์ไกล ๖) ด้านนักพูด คือ ฝึกฝนเรียนรู้ที่จะพูดสื่อสาร พูดจริง พูดมีเหตุมีผล พูดเพื่อประโยชน์ส่วนร่วม พูดเพื่อความสำเร็จของเป้าหมาย ๗) ด้านเป็นแบบอย่าง คือ การเป็นแบบอย่างในด้านการปกครองการบริหารที่ประกอบไปด้วย เป็นผู้มีความคิด มีหลักปฏิบัติ มีความรู้เป็นแบบอย่าง มีความสามารถให้เห็น มีการทำให้ดู มีการอยู่ให้เห็น

Dissertation Title : Buddha-Dhamma Integration of Intelligence Leadership for Sangha Administration of Uthai Thani

Researcher : Phrakru Uthesthammasathit (Adisak Ajito)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist management)

Dissertation Supervisory Committee

: Phra Methee Thammacharn, Assoc. Prof. Dr., DB.A (Social Studies Teaching), M.Sc. (Environmental Management), Ph.D. (Public Administration)

: PhraMaha kritsada Kittisopano, Assist. Prof. Dr., B.A (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

Date of Graduation : September 14, 2022

Abstract

Objectives of this dissertation were of three: 1. To study the administrative leadership of Sangha in Uthai Thani Province, 2. To study Buddha-dhamma for administrative leadership enhancement of Sangha in Uthai Thani Province, and 3. To propose the Buddha-Dhamma Integration of Intelligence Leadership for Sangha Administration of Uthai Thani, conducted with the mixed research methods. The quantitative research, data were collected from 173 samples with questionnaires and analyzed by the statistical program package for social sciences research, using statistics of percentage, means and standard deviation. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 18 key informants with in-depth-interview script and 12 participants in focus group discussions and analyzed by content descriptive interpretation.

Findings were as follows.

1. The administrative leadership of Sangha in Uthai Dhani Province, was found consisted of 7 aspects, by overall were at high level ($\bar{X}$ =4.23, S.D. = 0.57). Each aspect was found that the aspect of change was at high level ($\bar{X}$ =4.45, S.D. = 0.64) which was at the highest level. The lowest level was the administration that

was still at high level ($\bar{X}$ =3.74, S.D. = 0.56). The findings from the qualitative research were that 1) the administrative aspect; Administrative Monks were capable, positive thinking, able to utilize skills that could make the administrative functions more clearly. The planning, directing, decision making, and division of works were clearer and concrete. 2) the aspect of risk management; the administration was with clear structure, plan, policy, strategy, follow-up and evaluation, 3) the aspect of knowledge leadership, the administrative monks become the capable administrators by their own skills and capability, 4) the aspect of coordination, by knowing the target, relationships, coordination, friendly to all classes, trustworthy for co-workers, self-creation for effective administration and organization success, 5) the aspect of change, the administrative monks must be change leaders appropriately to the situations for the set project, or for the success of the organizations, being good leader and followers, 6) the aspect of speaker, speaking with sweet words, with reasons and timely, understandable communication, speaking with encouraging words to encourage Buddhists and speaking truths with the principles, 7) the aspect of administrative model for the administrative in Uthai Thani Province, consisted of the important principles by being good examples in all cases, being good example with good knowledge and quality

2. The Buddha-Dhamma Integration of Intelligence Leadership for Sangha Administration of Uthai Thani, was the Sappurisadhamma 7, namely, 1) Dhammanyutā, knowing causes, knowing truth and knowing principles and knowing criteria, 2) Atthanyutā, knowing results, knowing the purposes, knowing the results from the causes, 3) Attanyutā, knowing self, knowing the results from the causes done by the principles, 4) Mattanyutā, knowing moderation, knowing the appropriateness in using the 4 factors, 5) Kalanyutā, knowing time, knowing the appropriate time and occasions to perform works at the appropriate situation, 6) Parisanyutā, knowing community, knowing appropriate behavior to express at each communities to create good relationship with the organizations, 7) Puggalapaloparanyutā, knowing individuals, knowing individual differences and using individuals appropriately to the works.

3. Buddha-Dhamma Integration of Intelligence Leadership for Sangha Administration of Uthaithani with Sappurisadhamma 7 was found that 1) the aspect of administration, the administration must use new methods and technology and concept with the principles of Buddha-dhamma to support the administration for more effectiveness, 2) the aspect of the risk management, administration must be carried out with good plan, policy, with clear follow-up and evaluation with selfcare, personnel and time management to reduce the risk in the future, 3) the aspect of knowledge leadership, by education, training, learning, teaching and setting the good examples, 4) the aspect of coordination, by coordinating, contacting, communicating, controlling, listening and helping, 5) the aspect of change. The administrative monks must be the change agents, dare to express, have confidence in others, use values to push forward with life-long learning, being able to cope with the complexity with the long vision, 6) the aspect of speaker, learning to know how to speak for communication with reasons, speaking for the benefits for all and speaking for the success of the targets, 7) the aspect of good example, being the example in the administration consisting of being the administrators with concepts, practice, model knowledge with seen capacity, action and being